

ENVIRONMENTÁLNE ORIENTOvané OZNAČOVANIE PRODUKTOV V RAKÚSKU A NEMECKU

Miroslav RUSKO - Ján ILKO

ENVIRONMENTALLY ORIENTED LABELLING OF PRODUCTS IN AUSTRIA AND GERMANY

INTEGRAL SAFETY OF ENVIRONS

INTEGRAL SAFETY OF ENVIRONS '2017

ABSTRAKT

Ochrana životného prostredia zohráva dnes dôležitú úlohu v súčinnosti s rastúcim podielom obyvateľstva pri jej presadzovaní. Čoraz viac ľudí chce prispieť k ochrane životného prostredia prostredníctvom osobnej spotreby. Na vyvážené rozhodnutie o nákupe však spotrebiteľia často nemajú dostatočné informácie v rámci porovnania substituentov. Z tohto dôvodu zohráva významnú úlohu environmentálne označovanie produktov. Environmentálne označovanie prispieva k väčšej transparentnosti pri hodnotení vplyvu výrobkov na životné prostredie. Výrobky s environmentálnou značkou musia spĺňať kritériá, ktoré sa musia preukázať odborným posúdením nezávislými inštitúciami. Environmentálne značky sa udeľujú iba výrobkom ohľaduplným k životnému prostrediu, ktoré majú tiež primeranú vhodnosť na použitie (kvalitu). Takto environmentálna značka zaručuje vysokú úroveň ochrany životného prostredia, bez obáv o kvalitu a bezpečnosť.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: environment, labeling, environmentálna značka

ABSTRACT

Environmental protection plays an important role today in participation with the growing proportion of the population in its promoting. Increasingly more people want to contribute to the protection of the environment through personal consumption. For balanced purchasing decision, consumers, however, often do not have sufficient information in the context of a comparison of the substituents. For this reason, eco-labelling of products plays an important role. Eco-labelling contributes to greater transparency in the assessment of the impact of products on the environment. Eco-labelled products must meet the criteria, which must be demonstrated by a professional assessment by independent institutions. The eco-labels are awarded only to products that are environmentally conscious, and which are also of reasonable fitness for use (quality). This label so guarantees a high level of protection of the environment, without worrying about the quality and safety.

KEY WORDS: environment, labelling, environmental label

Úvod

Existuje viacero schém, ktoré sú zamerané na viaceré aspekty environmentu, bezpečnosti, zdravia, hygieny, kvality a ďalších značení, pričom kladú rozdielnú váhu na danú oblasť, ktorá často rešpektuje príslušný segment socio-ekonomickej aktivity. Tieto schémy by nemali obmedzovať voľný pohyb výrobkov, t.j. napríklad v EÚ by boli neprijateľné podľa článkov 28 a 30 Zmluvy ES je technická harmonizácia na úrovni Spoločenstva.¹

¹Rusko, M., 2017: Environmentálne orientované značenie produktov. – In: Nástroje environmentálnej politiky, Recenzovaný zborník zo VII. medzinárodnej vedeckej konferencie, 5. máj 2017, Bratislava, Žilina: Strix et SSŽP, Edition ESE-35, ISBN 978-80-89753-18-5

Za označovanie považujeme rôzne druhy dokumentu alebo obrazového znázornenia, loga, predstavujúce environmentálnu ohľaduplnosť daného výrobku alebo technológie. Základným pravidlom akéhokoľvek označovania je predovšetkým overiteľnosť deklarovaných kvalít a charakteristík prostredníctvom viacerých metód, z ktorých najspôľahlivejšou sú predovšetkým verifikačné nástroje ponúkané nezávislými tretími stranami vládnych alebo všeobecne uznávaných organizácií, ktorých cieľom je „zelený“ a trvalo udržateľný rozvoj.

Označovanie produktov

Významnú úlohu zohráva CE označovanie produktov. CE označovanie produktov sa priznáva tým produktom, ktoré zodpovedajú požiadavkám nového typu technickej harmonizácie EÚ, ktorá sa opiera o formovanie základných požiadaviek na zabezpečenie právom chránených záujmov, ktorých vzorovým riešením sú harmonizované technické normy. Popri zaručení pravdivosti informácií prostredníctvom účinných nástrojov sledovateľnosti je potrebné aj zvýšiť účinnosť a uplatnenie v praxi tým, že sa na etikete uvedú jasné, úplné a zrozumiteľné informácie, pričom treba nájsť správnu rovnováhu medzi právom spotrebiteľa na úplné informácie a praktickou čitateľnosťou závisiacou od veľkosti použitého písma, vyhýbajúc sa tým prílišnej zložitosti, odbornosti alebo dĺžke, ktorá by ho mohla zmiast' alebo odradiť od čítania. Iným príkladom je snaha EÚ poskytnúť výrobcovi správne nástroje na oznamovanie charakteristických vlastností a spôsobov produkcie výrobkov spotrebiteľom a na ich ochranu proti nekalým obchodným praktikám. Aj sledovateľnosť je dôležitým nástrojom na sledovanie výrobku v rámci výrobného reťazca, ktorý pomáha poskytnúť spotrebiteľovi spolu s údajmi uvedenými na etikete jasné, úplné a zrozumiteľné informácie o výrobku uvádzanom na trh.²

Environmentálne označovanie v Rakúsku a Nemecku

Na spotrebnom trhu v Rakúsku a Spolkovej republike Nemecko je etablovaných viacero environmentálnych a environmentálne orientovaných schém. V ďalšom texte sú prezentované schémy a značky.

Systém environmentálneho označovania produktov typu I - Blue Angel

Environmentálna značka bola vytvorená v roku 1978 z iniciatívy nemeckého spolkového ministra vnútra a schválená ministrom životného prostredia pre nemecké federálne štáty. Modrý anjel odvtedy predstavuje trhový dobrovoľný nástroj environmentálnej politiky. Jeho vedecký a holistický prístup, ako aj jeho nezávislosť vďaka rozsiahlej účasti profesionálnych a obchodných skupín a činnosti Jury Umweltzeichen (poradný nezávislý orgán), poskytujú základy pre dôveru, ktorú spotrebiteľia oceňujú v rámci environmentálneho označenia.³

Značenie Modrý anjel sa udeľuje výrobkom, ktoré sú ohľadupľnejšie k životnému prostrediu ako iné, ktoré slúžia rovnakému použitiu (substituenti). Každý značka špecifikuje, že výrobok alebo služba sa zameriava na jeden zo štyroch rôznych cieľov ochrany: zdravie, klíma, voda a zdroje. Modrý anjel je environmentálna značka organizovaná federálnou vládou BRD na ochranu ľudí a životného prostredia.

Štandard Modrý anjel je spravovaný štyrmi subjektmi:

- Jury Umweltzeichen je nezávislý rozhodovací orgán zložený zo zástupcov environmentálnych a spotrebiteľských združení, odborových zväzov, priemyslu, obchodu, remesiel, miestnych orgánov, vedy, médií, cirkví a federálnych štátov.
- Federálne ministerstvo pre ochranu prírody a jadrovú bezpečnosť je vlastníkom označenia. Pravidelne informuje verejnosť o rozhodnutiach týkajúcich sa environmentálneho značovania.

²Rusko, M, 2016: Bezpečnostné a iné špecifické značenie v oblasti dopravy, vozidiel, pohonných hmôt, technického stavu dopravných prostriedkov a príslušenstva. – In: Manažérstvo životného prostredia, zborník z konferencie, Žilina: Strix. ISBN 978-80-89753-09-3, s. 166-186

³An environmental label with a long history. - [on-line] Available on - URL: <https://www.blauer-engel.de/en/blue-angel/what-is-behind-it/an-environmental-label-with-a-long-history>

- Spolková agentúra pre životné prostredie s oddelením "Ekoznačenie, ekologické vyhlásenie a ekologické obstarávanie" vystupuje ako kancelária environmentálnej schémy a rozvíja technické kritériá základných kritérií pre modrého anjela.
- RAL GmbH je agentúra udeľujúca environmentálne značky.

Modrý anjel podporuje záležitosti týkajúce sa ochrany životného prostredia a ochrany spotrebiteľa. Preto sa udeľuje produktom (výrobkom alebo službám), ktoré sú mimoriadne prospešné pre životné prostredie pri všestrannom zvažovaní a ktoré tiež spĺňajú vysoké štandardy bezpečnosti a vhodnosti na použitie pri práci.⁴

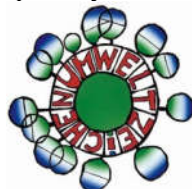

Obr. 1 Environmentálna značka typ I Modrý anjel - Der blaue Engel⁵

Systém environmentálneho označovania produktov typu I - Österreichisches Umweltzeichen

Ochrana životného prostredia zohráva dnes dôležitú úlohu s rastúcim podielom obyvateľstva. Z toho vyplýva, že čoraz viac ľudí chce prispieť k ochrane životného prostredia prostredníctvom osobnej spotreby. Na vyvážené rozhodnutie o nákupe však spotrebiteľia často nemajú dostatočné informácie. Z tohto dôvodu bola z iniciatívy Ministerstva životného prostredia z roku 1990 vytvorená "Rakúska environmentálna značka". V dôsledku toho je možné poskytnúť verejnosti informácie o vplyve spotrebiteľských výrobkov na životné prostredie počas ich výroby, použitia a zneškodňovania s cieľom, aby spotrebiteľia boli informovaní o alternatívach a službách ohľaduplných k životnému prostrediu.

Grafický dizajn rakúskej environmentálnej značky vykonal umelec Friedensreich Hundertwasser, ktorý svoje návrhy sprístupnil bezplatne ministerstvu životného prostredia. Značka, ktorá je vzácna kvôli jej kreatívnej symbolike (zem, voda, vzduch, príroda), bola zaregistrovaná Ministerstvom životného prostredia Rakúskej republiky.

Obr.2 Environmentálna značka typ I Österreichisches Umweltzeichen⁶

Environmentálna značka je zameraná predovšetkým na spotrebiteľov, ale aj na hospodárstvo. Spotrebiteľom by sa mala poskytnúť orientačná príručka pre nakupovanie s environmentálnou značkou. Mali by byť oboznámení s environmentálnou značkou o výrobkoch ohľaduplných k životnému prostrediu. Environmentálne ohľaduplný v tomto kontexte znamená "ohľaduplný k životnému prostrediu viacej ako súčasný sortiment výrobkov určených na ten istý účel (substituenti)" s cieľom ovplyvniť spotrebiteľské správanie spotrebiteľov uprednostňovaním výrobkov ohľaduplných k životnému prostrediu.

Environmentálna značka by tiež mala motivovať výrobcov a maloobchodníkov, aby rozvíjali a ponúkali výrobky ohľadupľnejšie k životnému prostrediu. Tým sa na trhu vytvorí dynamický proces, ktorý pozitívne ovplyvní štruktúru dodávok na environmentálne vhodné produkty.

Environmentálne označovanie prispieva k väčšej transparentnosti pri hodnotení vplyvu výrobkov na životné prostredie. Výrobky s environmentálnou značkou musia spĺňať kritériá, ktoré sa

⁴ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/blue-angel>

⁵BLAUER ENGEL. - [on-line] Available on - URL: <http://www.umweb.de/magazin/Label/blauer-engel.html>

⁶UMWELTBERATUNG. - [on-line] Available on - URL: <http://www.betriebe.umweltberatung.at/start.asp?ID=36877>

musia preukázať odborným posúdením. Environmentálne značky sa udeľujú iba výrobkom ohľaduplným k životnému prostrediu, ktoré majú primeranú vhodnosť na použitie (kvalitu). Takto environmentálna značka zaručuje vysokú úroveň ochrany životného prostredia, bez obáv o kvalitu a bezpečnosť.

V odvetví cestovného ruchu má rakúska environmentálna značka prispieť k vedomému využívaniu energie a vody, ako aj k prevencii a znižovaniu množstva odpadu s cieľom znížiť prevádzkové náklady. Environmentálne orientované riadenie prispieva k zachovaniu neporušenej prírody a životného prostredia, čo je dôležitý základ pre cestovný ruch.

Cieľom environmentálnej značky pre školy je zvýšiť informovanosť o trvalo udržateľnom rozvoji medzi všetkými zainteresovanými skupinami, ako sú napríklad žiaci, rodičia, pedagogickí a nepedagogickí pracovníci, a motivovať ich, aby konali environmentálne vhodne v každodennom živote. Prostredníctvom stanovených cieľov a hodnotenia sa dosahuje vnútorné zvýšenie kvality vzdelávacej inštitúcie.⁷

Rakúsky systém environmentálneho označovania produktov typu I, ktorý sa začal v apríli 1991, sa uplatňuje na tovary a služby a v súčasnosti zahŕňa 32 rôznych kategórií výrobkov, od recyklovaného fotokopírovacieho papiera po farby, plastové rúry a - viac neobvykle - cestovný ruch. Eco-label s vlastným unikátnym logom, udeľuje štátny minister pre životné prostredie na základe noriem stanovených výborom odborníkov. Platí jeden rok. Výbor pre environmentálne značky sa stretáva dvakrát ročne a zahŕňa zástupcov priemyslu, ústrednej vlády, spotrebiteľských organizácií, environmentálnych skupín a národného normotvorného inštitútu Österreichisches Normungsinstitut. Špecifické usmernenia pre udeľovanie environmentálnej značky sú vypracované špeciálnymi pracovnými skupinami, na ktorých zastupujú priemysel, environmentálne mimovládne organizácie a federálna agentúra pre životné prostredie. Ak usmernenia spĺňajú normy stanovené Výborom pre environmentálne značky, minister ich schvaľuje.⁸

Systém environmentálneho označovania produktov typu I - EU Ecolabel

Environmentálna značka EÚ sa môže udeliť výrobkom a službám, ktoré majú nižší environmentálny vplyv ako iné výrobky v tej istej skupine. Kritériá značky boli zostavené na základe vedeckých údajov o celom životnom cykle výrobku, od vývoja výrobku až po jeho likvidáciu. Značka môže byť udelená všetkým tovarom alebo službám, ktoré sa distribuujú, spotrebúvajú alebo používajú na trhu EÚ, či už za protihodnotu alebo bezplatne, pod podmienkou jednoznačného stanovenia kritérií. Neuplatňuje sa na lieky na humánne použitie alebo veterinárne použitie ani na zdravotnícke pomôcky.

Systém bol zavedený nariadením (EHS) č. 880/92 a pozmenený nariadením (ES) č. 1980/2000. Toto nariadenie (ES) č. 66/2010 sa zameriava na zlepšenie pravidiel týkajúcich sa udeľovania, používania a prevádzkovania značky.

Značka sa udeľuje s prihliadnutím na európske environmentálne a etické ciele. Propaguje tiež prechod EÚ na obehové hospodárstvo tak, že podporuje udržateľnú výrobu aj spotrebu. Konkrétne:

- vplyv tovarov a služieb na zmenu klímy, prírodu a biodiverzitu, spotrebu energie a zdrojov, produkciu odpadu, znečistenie, emisie a vypúšťanie nebezpečných látok do životného prostredia;
- nahradenie nebezpečných látok bezpečnejšími látkami;
- trvanlivosť a opakovaná použiteľnosť výrobkov;
- konečný vplyv na životné prostredie vrátane zdravia a bezpečnosti spotrebiteľov;
- dodržiavanie sociálnych a etických noriem, ako sú medzinárodné normy práce;
- prihliadanie na kritériá stanovené v rámci iných značiek na vnútroštátnej a regionálnej úrovni;
- obmedzovania testovania na zvieratách.

⁷Das Buch der 7 Siegel - Österreichisches Umweltzeichen.

⁸IISD. - [on-line] Available on - URL: <https://www.iisd.org/business/viewcasestudy.aspx?id=50>[cit.: 2017-04-06]

Značka nemôže byť udelená výrobkom, ktoré obsahujú látky klasifikované v nariadení (ES) č. 1272/2008 ako toxické, nebezpečné pre životné prostredie, karcinogénne alebo mutagénne, alebo látky podliehajúce regulačnému rámcu pre nakladanie s chemickými látkami.

Ak chcú hospodárske subjekty získať značku, musia predložiť žiadosť:

- jednej alebo viacerým krajinám EÚ, ktoré ju pošlú príslušnému vnútroštátnemu orgánu;
- krajine mimo EÚ, ktorá ju pošle krajine EÚ, v ktorej sa s výrobkom obchoduje.

Ak výrobok spĺňa kritériá značky, príslušný orgán uzavrie zmluvu so subjektom, v ktorej sa vymedzia podmienky používania a odobratia značky. Subjekt potom môže umiestniť značku na výrobok. Používanie značky podlieha zaplateniu poplatku pri predložení žiadosti a následne ročnému poplatku. Európska komisia vytvorila katalóg výrobkov, ktorým bola udelená značka.⁹

Environmentálna značka EU Ecolabel pomáha identifikovať výrobky a služby, ktoré majú znížený vplyv na životné prostredie počas celého životného cyklu, od ťažby surovín až po výrobu, použitie a likvidáciu. EU Ecolabel je dobrovoľná značka podporujúca excelentnosť v oblasti životného prostredia, ktorej sa dá dôverovať. Schéma environmentálnej značky EU Ecolabel je záväzkom udržateľnosti životného prostredia. Kritériá boli vyvinuté a odsúhlasené vedcami, mimovládnyimi organizáciami a zainteresovanými stranami, aby vytvorili dôveryhodný a spoľahlivý spôsob, ako urobiť environmentálne zodpovedné rozhodnutia. Od surovín až po výrobu, balenie, distribúciu a zneškodňovanie výrobky EÚ s environmentálnou značkou vyhodnocujú nezávislí odborníci, aby sa zabezpečilo, že spĺňajú kritériá, ktoré znižujú ich vplyv na životné prostredie. EU Ecolabel je jednoduchý spôsob, ako urobiť informovanú voľbu o produktoch, alebo o službách. Schéma je dobrovoľná, ale stovky spoločností v celej Európe sa pripojili kvôli konkurenčnej výhode a záväzku environmentálnej značky EÚ. Zákazníci sa môžu spoľahnúť na logo, pretože každý produkt a služba sú kontrolované nezávislými odborníkmi.¹⁰

Obr. 3 Logo EU Ecolabel¹¹

AISE Charta pre trvalo udržateľné čistenie

Charta pre trvalo udržateľné čistenie je dobrovoľná iniciatíva pre priemysel európskych mydiel, detergentov a údržbových výrobkov, ktorú spravuje Združenie pre mydlá, detergenty a výrobky na údržbu (AISE). Cieľom je povzbudiť celý priemysel, aby neustále zlepšoval udržateľnosť a zároveň povzbudzoval spotrebiteľov k tomu, aby prijali udržateľnejšie spôsoby ich prania, čistenia a starostlivosti o domácnosti.¹²

Obr. 4 Logo An A.I.S.E voluntary sustainability initiative¹³

⁹ Regulation (EC) No 66/2010 on the EU Ecolabel. – [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:co0012>

¹⁰ EC. Environment. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/information-and-contacts.html>

¹¹ AONA. Summit hygiene brand. - [on-line] Available on - URL: <http://www.aonauk.com/aona-redose-awarded-eu-ecolabel/>

¹² AISE Charter for Sustainable Cleaning. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/charter-for-sustainable-cleaning>

¹³ AISE Charter for Sustainable Cleaning. - [on-line] Available on - URL: http://www.sustainable-cleaning.com/en.publicarea_chartervisual.orb

AMA Biozeichen

Značenie AMA Biozeichen založená Ministerstvom poľnohospodárstva ako jedinečná značka pre rôzne združenia výrobcov biopotravín je určená len pre potraviny vyrobené ekologickým poľnohospodárstvom. Existujú dve verzie štítka, jedno bez určenia pôvodu (čierny štítok) a jeden so špecifikáciou pôvodu (červený štítok).¹⁴

Obr.5 ZnačenieAMA Biozeichen¹⁵

Arge TQ

Sprievodný a hodnotiaci systém, ktorého výsledkom je osvedčenie o hodnotení kvality budov z hľadiska súhrnného popisu projektu a výsledkov vyhodnocovania výsledkov:

- Spotreba zdrojov,
- environmentálne zaťaženie,
- vnútorná kvalita prostredia,
- trvanlivosť,
- bezpečnosť a ochrana,
- kvalita procesu návrhu,
- kvalita stavebného procesu,
- kvalita vybavenia a miesta.¹⁶

Obr.6 Značenie ARGE TQ¹⁷

BIO Hotels

Táto certifikácia zahŕňa ekologické a regionálne produkty v hoteloch. Spoločnosť BIO Hotels používa iba ekologické certifikované produkty, ktoré spĺňajú štandard Bioland alebo podobné ekologické značky. Pre výnimočný zber sa vo všeobecnosti povoľujú výnimky, ale výrobok musí byť trvalo certifikovaný. Pre nepotravinárske výrobky existuje povinnosť používať len kozmetické výrobky, ktoré sú certifikované akreditovanými normami, ako sú ABG, BDIH, Ecocert, ICEA alebo Natrue.¹⁸

Obr.7 Značenie Bio hotels¹⁹

Biokreis

¹⁴ AMA Biozeichen. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/ama-biozeichen>

¹⁵ DAS IST DRIN. AMA Biozeichen. - [on-line] Available on - URL: <http://das-ist-drin.de/glossar/siegel/AMA-Biozeichen--54/>

¹⁶ Arge TQ - ecolabel. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>

¹⁷ Arge TQ. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>

¹⁸ BIO Hotels. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bio_hotels

¹⁹ BIO MARKT.INFO. - [on-line] Available on - URL: http://bio-markt.info/kurzmeldungen/Fast_3000_Betten_in_Bio-Hotels.html

Biokreis je mimovládna organizácia. Jej ciele sú:

- pomôcť farmárom pestovať ekologicky,
- spojiť poľnohospodárov a výrobcov - regionálne a na spravodlivom základe,
- podporovať ekologické poľnohospodárstvo,
- informovať spotrebiteľov o ekologickom poľnohospodárstve a o zdravom životnom štýle.²⁰

Obr. 8 Značenie Bio Kreis²¹

Bio Suisse

Organizácia súkromného sektora Bio Suisse je federáciou švajčiarskych ekologických poľnohospodárov s viac ako 6000 členmi. Viac ako 800 spracovateľských a obchodných spoločností má licenčnú zmluvu s Bio Suisse na používanie značky Bio Bud. Vďaka spoločnému úsiliu všetkých výrobcov a partnerov pomáha Bio Suisse priviesť ľudí, zvieratá a prírodu opäť k rovnováhe.²²

Obr. 9 Značenie Biosuisse²³

Bluesign® standard

Štandard Bluesign® spája celý reťazec výroby textilu, aby spoločne znížil ekologickú stopu zodpovedne pôsobiaceho textilného priemyslu. Namiesto zamerať sa na testovanie hotových výrobkov analyzuje štandard Bluesign® všetky vstupné toky - od surovín po chemické komponenty až po zdroje - so sofistikovaným procesom "Input Stream Management". Pred výrobou sa komponenty posudzujú na základe ich ekotoxikologického vplyvu. Potenciálne škodlivé látky preto môžu byť odstránené ešte pred začiatkom výroby. Kľúčovým aspektom normy Bluesign® nie je kompromis o funkčnosti, kvalite alebo dizajne produktu. Použitím "najlepšej dostupnej technológie" (BAT) v celom textilnom výrobnom reťazci sa zabezpečuje, že výrobky spĺňajú environmentálne normy bez toho, aby obmedzili výkonnostné požiadavky.²⁴

Obr.10 Bluesign® standard logo.²⁵

C.A.F.E. Practices

Klasifikácia kávy a poľnohospodárov (CAFA) prakticky hodnotí, uznáva a odmeňuje producentov kvalitnej kávy s trvalo udržateľným rozvojom pre obchody Starbucks. C.A.F.E. Practices sú zelené pokyny na získavanie kávy s hodnotením od tretích strán. Cieľom C.A.F.E. Practices je

²⁰ Biokreis. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/biokreis>

²¹ REI Bundesverband. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ernaehrungsnetzwerk.de>

²² BIO SUISSE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.bio-suisse.ch/en/home.php>

²³ Mühle Rytz AG. - [on-line] Available on - URL: <http://www.muehlerytz.ch/>

²⁴ Bluesign. - ECOLABEL INDEX. Bluesign. - [on-line] Available on - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bluesign>

²⁵ SUPSKIN. - [on-line] Available on - URL: <http://www.supskin.com/qualitaetsstandards>

zabezpečiť, aby zdroje Starbucks pestovali a spracovávali kávu trvalo pestovanou a spracovanou hodnotením ekonomických, sociálnych a environmentálnych aspektov výroby kávy v súlade s definovaným súborom kritérií, ktoré sú podrobne opísané v dokumente C.A.F.E. Practices pod názvom Pokyny pre praktické postupy. Starbucks definuje trvalú udržateľnosť ako ekonomicky životaschopný model, ktorý rieši sociálne a environmentálne potreby všetkých účastníkov dodávateľského reťazca od farmára po spotrebiteľa.²⁶

C.A.F.E. Practices

Obr. 11 Značenie C.A.F.E. Practices²⁷

Delinat Bio Garantie

Delinat Bio Garantie je produktová značka spoločnosti Delinat, ktorá vyrába víno z kontrolovanej ekologickej výroby. Normy spoločnosti Delinat sa sústreďujú na koncepciu "biodiverzity" a presahujú rámec všeobecných ekologických noriem tak, aby obsahovali sociálne požiadavky.²⁸

Musia byť splnené tieto požiadavky:

- len bio-certifikované hrozno,
- biologické riadenie celej vinohradníckej oblasti,
- ekonomické využitie hnojenia v uzavretej slučke,
- udržiavané zelené počas celého roka (okrem suchých oblastí),
- žiadne syntetické pesticídy alebo hnojivá.

Použitie medi je obmedzené na 4 kg na hektár za rok. Cieľom je nahradiť ich alternatívami a použiť odrody tolerantné voči hubám. Síra sa môže používať len v nízkych koncentráciách. Každé víno musí prejsť chuťovou skúškou degustačnej komisie a iba v rámci miestnych (európskych) vín.²⁹

Obr. 12 Značenie Delinat Bio Garantie³⁰

DIN-Geprüft

Certifikačná značka pre prísady (napr. tlačiarenské farby, farby, lepidlá atď.) používané na kompostovateľné výrobky na základe normy EN 13432 / ASTM 6400 tiež pre kompostovateľné produkty, napr. obal.³¹ Bola založená v roku 1972 podľa DIN Deutsches Institut für Normung e. V. (Nemecký inštitút pre normalizáciu) pre udeľovanie značiek DIN a poskytuje certifikáciu pre výrobky, osoby, služby a spoločnosti na základe noriem DIN a podobných špecifikácií.³²

²⁶ C.A.F.E. Practices. - ECOLABEL INDEX. [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/cafe-practices>

²⁷ COOPEOCCIDENTE. - [on-line] Available on - URL: <http://coopeoccidente.com.co/certificaciones/cafe-p-r-a-c-t-i-c-e-s/>

²⁸ CHEMICAL FREE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>

²⁹ Delinat Bio Garantie. - ECOLABEL INDEX. Delinat. - [on-line] Available on - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/delinat>

³⁰ CHEMICAL FREE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>

³¹ DIN-Geprüft. - ECOLABEL INDEX. DIN-Geprueft. - [on-line] Available on - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/din-gepruft>

³² DINCERTCO. - [on-line] Available on - URL:

http://www.dincertco.de/media/dincertco/dokumente_1/certification_schemes/Home_Composting_certification_scheme.pdf

Obr. 13 Značenie DIN Geprüft.³³

Dolphin Safe / Dolphin Friendly

Táto schéma monitoruje spoločnosti na lov tuniakov na celom svete, aby zabezpečili, že tuniak bude lovený metódami, ktoré nepoškodia delfíny a nepoškodia morský ekosystém. Aby sa lov tuniaka považoval za "bezpečný pre delfíny", musí spĺňať tieto normy:

- žiadne úmyselné prenasledovanie alebo obklúčenie delfínov počas celého výlovu tuniakov;
- nepoužívať unášané siete na lov tuniakov;
- zabezpečiť, aby nedošlo k náhodnému usmrteniu alebo vážnemu zraneniu delfínov v priebehu sieťových lovvov;
- žiadne miešanie „dolphin-safe“ a „dolphin-deadly“ tuniakov v jednotlivých lodiach (pri náhodnom usmrtení delfínov) alebo v spracovateľských či skladovacích zariadeniach;
- každá cesta vo východnom tropickom tichom oceáne (ETP) plavidlami o hmotnosti 400 ton alebo viac musí mať na palube nezávislého pozorovateľa, ktorý potvrdzuje súlad s týmito bodmi.³⁴

Jedinečný medzinárodný monitorovací program Earth Island má osemnásť zamestnancov v siedmich krajinách po celom svete, ktorí pravidelne kontrolujú tuniaky v zásobníkoch, na prístavoch a na palube rybárskych plavidiel, aby poistencov uistili, že tuniak, ktorý kupujú, je skutočne "bezpečný pre delfíny". Ide o najväčší súkromný program na monitorovanie životného prostredia na svete. Udržujú dohody s viac ako 500 spoločnosťami na lov tuniakov po celom svete, vrátane všetkých významných spracovateľov tuniakov.³⁵

Obr. 14 Značenia Dolphin safe^{36,37}

EarthCheck

EarthCheck je benchmarkingová certifikačná a poradenská skupina pre turizmus a cestovný ruch. Spoločnosť EarthCheck pomáha podnikom, komunitám a vládám od roku 1987 poskytovať cestujúcim čisté, bezpečné, prosperujúce a zdravé destinácie pre návštevníkov. Prístup EarthCheck má

³³HAUS.- [on-line] Available on - URL: <http://www.haus.de/bauen/bauplanung/pruefzeichen-orientierungshilfe-im-schilderwald.htm>

³⁴Dolphin safe. - ECOLABEL INDEX. Dolphin safe. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/dolphin-safe>

³⁵EARTH ISLAND. - [on-line] Available on - URL: <http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/index.php>

³⁶EARTH ISLAND. - [on-line] Available on - URL: <http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/index.php>

³⁷NOAA FISHERIES. National Oceanic and Atmospheric Administration. - [on-line] Available on - URL: <http://www.nmfs.noaa.gov/pr/dolphinsafe/>

pomôcť prevádzkovateľom realizovať výzvy týkajúce sa zdrojov na akcie. EarthCheck má za sebou niekoľkoročné výsledky výskumu prevádzkových výkonov.³⁸

EarthCheck je medzinárodne uznávaný program environmentálneho benchmarkingu a certifikácie trvalej udržateľnosti, ktorý je navrhnutý tak, aby riešil výzvy klimatických zmien a zlepšil environmentálne správanie organizácií. Prístup EarthCheck bol vyvinutý vedúcimi vedeckými pracovníkmi univerzity a je každoročne revidovaný, aby sa zabezpečilo, že spĺňa medzinárodné normy týkajúce sa protokolov o skleníkových plynách a certifikácie. Benchmarking so službou EarthCheck zahŕňa preskúmanie prevádzkových údajov týkajúcich sa výkonnosti organizácie voči špecifickým základným líniami priemyslu, sektoru, krajiny a klimatických zón a normám osvedčených postupov.³⁹ EarthCheck už od roku 1987 pomáha podnikom, komunitám a vládam poskytovať spotrebiteľom v oblasti cestovného ruchu čisté, bezpečné, prosperujúce a zdravé destinácie.⁴⁰

EARTHCHECK*Obr. 15 Logo Earth check⁴¹*

Eco Hotels Certified

Táto certifikácia znamená väčšiu environmentálnu vhodnosť, vyššiu udržateľnosť a väčšiu regionálnu úroveň v podnikaní. Ide o certifikáciu trvalo udržateľných podnikov v oblasti cestovného ruchu a zohľadňuje ich celkové využívanie zdrojov. Údaje o CO₂ sa zhromažďujú a vyhodnocujú v porovnaní s podobnými podnikmi pomocou anonymného porovnávacieho systému a to znamená, že sa dajú porovnať s najlepšimi v konkrétnom segmente/kategórii (triede). Toto hodnotenie tiež určuje, kde je možné vykonať konkrétne zlepšenia. Tento prebiehajúci benchmarkový systém hodnotenia zabezpečuje, že zúčastnené podniky sa neustále zlepšujú, pokiaľ ide o využívanie zdrojov a udržateľnosť prevádzky.⁴²

Obr. 16 Značenie EHC Eco hotel certified⁴³

Eco-INSTITUT

Vďaka prísnyim toxikologickým skúškam, na základe odbornej, technickej a právnej špecifikácie, Eco-Institut dodáva klientom spoľahlivú a dôležitú značku pre stavebné výrobky a textil, ktorá vyjadruje elimináciu zdravotných rizík.⁴⁴

³⁸ EarthCheck. - ECOLABEL INDEX. Earthcheck. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/earthcheck>

³⁹ LANGHAM. - [on-line] Available on - URL: http://www.langhamhospitalitygroup.com/about_langham/industry_benchmark.htm

⁴⁰ EARTHCHECK. - [on-line] Available on - URL: <http://earthcheck.org/>

⁴¹ ECHOS. Complete energy & sustainability solutions- [on-line] Available on - URL: <http://www.echosconsulting.com/earthcheck>

⁴² Eco Hotels. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-hotels-certified>

⁴³ SLEEP GREEN. - [on-line] Available on - URL: <http://www.sleepgreenhotels.com/de/hotels/sleep-green-hotels/oesterreich/hotel-zur-post.html>

⁴⁴ Eco-Institut. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-institut>

Obr. 17 Značenie Eco Institute⁴⁵

Fair Flowers Fair Plants

Fair Flowers Fair Plants je značka určená pre kvety a rastliny, ktoré pochádzajú od pestovateľov spĺňajúcich najvyššie požiadavky týkajúce sa ochrany životného prostredia a tiež personálu, pokiaľ ide o otázky, ako sú pracovné podmienky, hygiena a bezpečnosť.⁴⁶

Obr. 18 Logo Fair Flowers Fair Plants⁴⁷

FAIRTRADE

FAIRTRADE je etický obchodný systém, ktorý kladie ľudí na prvé miesto. FAIRTRADE ponúka poľnohospodárom a pracovníkom v rozvojových krajinách lepšiu dohodu a príležitosť zlepšiť svoj život a investovať do svojej budúcnosti. FAIRTRADE poskytuje spotrebiteľom príležitosť pomôcť znížiť chudobu a podnieť zmeny prostredníctvom každodenného nakupovania. Keď výrobok nesie certifikačnú značku FAIRTRADE, znamená to, že výrobcovia a obchodníci splnili normy FAIRTRADE. Štandardy FAIRTRADE zahŕňajú sociálne, environmentálne a ekonomické kritériá, ako aj požiadavky na pokrok a podmienky obchodu. Štandardy sú určené na podporu trvalo udržateľného rozvoja malých výrobcov a pracovníkov v poľnohospodárstve v najchudobnejších krajinách sveta. Fairtrade International je združením 25 organizácií na celom svete vrátane národných iniciatív, ktoré propagujú a udeľujú licenciu značke FAIRTRADE a výrobným sieťam, ktoré reprezentujú producentov na najvyššej úrovni rozhodovania v medzinárodnom systéme FAIRTRADE.⁴⁸

Obr. 19 Logo Fairtrade⁴⁹

FAIRTRADE sa nezaobrá samostatne s tovarom (napríklad známym spolupracovníkom je EZA fairer Handel GmbH, ktorý je nezávislý od spoločnosti FAIRTRADE), ale namiesto toho udeľuje značku FAIRTRADE ako nezávislú iniciatívu pre produkty fair-obchodu. Kontrola a certifikácia výrobkov s označením kvality FAIRTRADE sa vykonáva v súlade s medzinárodnými normami FLO - FAIRTRADE Labelling Organization International, zastrešujúcou organizáciou 20-tich národných iniciatív v oblasti FAIRTRADE označovania. FLO pozostáva z organizácie FLO e.V. a nezávislého

⁴⁵NATURSCHLAFBLOG. Natürlich und umweltbewusst leben und schlafen. - [on-line] Available on - URL: <http://naturschlafblog.de/2013/06/futonwerk-durch-eco-institut-zertifiziert/>

⁴⁶Fair Flowers and Fair Plants. - [on-line] Available on - URL: <http://www.fairflowersfairplants.com/home-en.aspx>

⁴⁷CAMPANULA- [on-line] Available on - URL: <http://campanula.com/new/the-company/qualities-certificates/?lang=en>

⁴⁸FAIRTRADE. -ECOLABEL INDEX. Fairtrade. - [on-line] Available on - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/fairtrade>

⁴⁹ORO Isfara. - [on-line] Available on - URL: <http://www.oro-isfara.com/fruit/news/view/id/2/language/en>

certifikačného orgánu FLO-CERT GmbH. Spoločnosť je zodpovedná za inšpekciu a certifikáciu výrobcov a predajcov, ako aj za kontrolu toku tovaru. Bola zriadená ako právne nezávislá organizácia, ktorá zabezpečuje, že rozhodnutia o certifikácii sú účinné a nezávislé od združenia FLO eV. a jej národných členov.

Pre značku FAIRTRADE platia pre všetkých výrobcov tieto kritériá:

- zákaz nútenej a nelegálnej práce detí,
- opatrenia na ochranu vody a erózie,
- opatrenia na ochranu dažďového pralesa,
- postupná výmena pesticídov a minerálnych hnojív biologickým a organickým hnojivom,
- nepretržitá realizácia programov environmentálneho vzdelávania,
- predchádzanie vzniku odpadov a ich environmentálne vhodná likvidácia,
- cieľená podpora ekologického poľnohospodárstva prostredníctvom poistného,
- žiadne použitie geneticky modifikovaného rastlinného materiálu alebo geneticky modifikovaných prípravkov.

Viac ako 50 % výrobkov značky FAIRTRADE je certifikovaných aj ekologicky. Nosia značku FAIRTRADE, rovnako ako bio-značku. Drobné rodiny, ktoré sa usporiadali do družstiev, sú osobitne oceňované. Musia však byť politicky nezávislé a mať demokratickú štruktúru. Platí to najmä pre využitie dodatočných výnosov z fair-obchodu. Družstvá sa zaviazali implementovať pracovné právo a environmentálne normy. Na podporu veľmi znevýhodnených poľnohospodárov mimo družstiev (napríklad pri výrobe pomarančového džúsu) FLO registruje aj farmy a plantáže, ak okrem uvedených kritérií FAIRTRADE vyhovujú ďalším prísny podmienkam (vrátane dodržiavania platných právnych predpisov, právo vstúpiť do nezávislej únie, kolektívne vyjednávanie, záväzok k trvalo udržateľnému rozvoju, vzdelávanie a obhajoba žien). Dovozcovia a výrobcovia môžu označovať svoj výrobok značkou kvality FAIRTRADE iba vtedy, ak sa zaviazu dodržiavať kritériá fair-obchodu. Nákup certifikovaných výrobkov FAIRTRADE predstavuje dôležitý krok v oblasti solidarity a zvyšovania informovanosti, ktorý po prvýkrát ide ďaleko za hranicu produktovej politiky.

Flower Label Program (FLP)

Program FLP (Label Flower) je združenie organizácií pre ľudské práva, odbory, obchodníkov s kvetmi a výrobcov. Zaručuje sociálne a environmentálne zodpovedné a vhodné podmienky pri celosvetovej výrobe kvetov pomocou nástroja certifikácie. Výrobcovia, ktorí vyrábajú podľa kritérií normy FLP, môžu predávať svoje kvety s takzvaným "kvetinovým štítkom". Tento produkt sa predáva ako pridaná hodnota výrobku.⁵⁰

Obr. 20 Značenie Flower Label Program⁵¹

ZÁVER

Neustály tlak na skvalitňovanie riadenia v oblasti bezpečnosti a environmentu, zvyšovanie kvality produkcie, dodržiavanie bezpečnostných a environmentálnych požiadaviek v procese výroby a služieb, sú nútené organizácie a inštitúcie hľadať nové proaktívne formy riadenia v oblasti

⁵⁰ Floer label program - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL:

<http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/flower-label-program-flp>

⁵¹ RESET. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://reset.org/act/fair-kaufen>

bezpečnosti, environmentu a kvality. V súvislosti s naplňaním princípov trvalo udržateľného rozvoja vo všetkých oblastiach ekonomických činností sa ukazuje ako nevyhnutné pre takéto smerovanie aplikácia integrovaných manažérskych prístupov aj v oblasti hodnotenia, posudzovania, označovania produktov a technológií. Integrácia aspektov z oblasti bezpečnosti, environmentu a kvality pri hodnotení, posudzovaní a označovaní produktov a technológií sa javí ako perspektívna.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- AISE Charter for Sustainable Cleaning. - [on-line] Available on - URL: http://www.sustainable-cleaning.com/en.publicarea_chartervisual.orb
- AISE Charter for Sustainable Cleaning. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/charter-for-sustainable-cleaning>
- AMA Biozeichen. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/ama-biozeichen>
- An environmental label with a long history. - [on-line] Available on - URL: <https://www.blauer-engel.de/en/blue-angel/what-is-behind-it/an-environmental-label-with-a-long-history>
- AONA. Summit hygiene brand. - [on-line] Available on - URL: <http://www.aonauk.com/aona-redose-awarded-eu-ecolabel/>
- Arge TQ - ecolabel. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>
- Arge TQ. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/arge-tq>
- BIO Hotels. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bio_hotels
- BIO MARKT.INFO. - [on-line] Available on - URL: http://bio-markt.info/kurzmeldungen/Fast_3000_Betten_in_Bio-Hotels.html
- BIO SUISSE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.bio-suisse.ch/en/home.php>
- Biokreis. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/biokreis>
- BLAUER ENGEL. - [on-line] Available on - URL: <http://www.umweb.de/magazin/Label/blauer-engel.html>
- Bluesign. - ECOLABEL INDEX. Bluesign. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/bluesign>
- C.A.F.E. Practices. - ECOLABEL INDEX. [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/cafe-practices>
- CAMPANULA- [on-line] Available on - URL: <http://campanula.com/new/the-company/qualities-certificates/?lang=en&coopeoccidente.<,> http://coopeoccidente.com.co/certificaciones/cafe-p-r-a-c-t-i-c-e-s/<>
- Das Buch der 7 Siegel - *Österreichisches Umweltzeichen*.
- DAS IST DRIN. AMA Biozeichen. - [on-line] Available on - URL: <http://das-ist-drin.de/glossar/siegel/AMA-Biozeichen--54/>
- Delinat Bio Garantie. - ECOLABEL INDEX. Delinat. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/delinat>
- DINCERTCO. - [on-line] Available on - URL: http://www.dincertco.de/media/dincertco/dokumente_1/certification_schemes/Home_Composting_certification_scheme.pdf
- DIN-Gepprüft. - ECOLABEL INDEX. DIN-Gepprüft. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/din-gepruft>
- Dolphin safe. - ECOLABEL INDEX. Dolphin safe. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/dolphin-safe>
- EARTH ISLAND. - [on-line] Available on - URL: <http://www.earthisland.org/dolphinSafeTuna/index.php>
- EARTHCHECK- [on-line] Available on - URL: <http://earthcheck.org/>
- EarthCheck. - ECOLABEL INDEX. Earthcheck. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/earthcheck>
- EC. Environment. - [on-line] Available on - URL: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/information-and-contacts.html>
- Eco Hotels. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-hotels-certified>
- Eco-Institut. - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/eco-institut>
- ECOLABEL INDEX. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/blue-angel>
- ECHOS. Complete energy & sustainability solutions- [on-line] Available on - URL: <http://www.echosconsulting.com/earthcheck>
- Fair Flowers and Fair Plants. - [on-line] Available on - URL: <http://www.fairflowersfairplants.com/home-en.aspx>
- FAIRTRADE. - ECOLABEL INDEX. Fairtrade. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/fairtrade>
- Floer label program - ECOLABEL INDEX. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://www.ecolabelindex.com/ecolabel/flower-label-program-flp>
- HAUS.- [on-line] Available on - URL: <http://www.haus.de/bauen/bauplanung/pruefzeichen-orientierungshilfe-im-schilderwald.htm>
- CHEMICAL FREE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>

- CHEMICAL FREE. - [on-line] Available on - URL: <http://www.chemfreecom.com/certifications/delinat-bio-garantie/>
- IISD. - [on-line] Available on - URL: <https://www.iisd.org/business/viewcasestudy.aspx?id=50>[cit.: 2017-04-06]
- LANGHAM. - [on-line] Available on - URL:
http://www.langhamhospitalitygroup.com/about_langham/industry_benchmark.htm
- Mühle Rytz AG. - [on-line] Available on - URL: <http://www.muehlerytz.ch/>
- NATURSCHLAFBLOG. Natürlich und umweltbewusst leben und schlafen. - [on-line] Available on - URL:
<http://naturschlafblog.de/2013/06/futonwerk-durch-eco-institut-zertifiziert/>
- NOAA FISHERIES. National Oceanic and Atmospheric Administration. - [on-line] Available on - URL::
<http://www.nmfs.noaa.gov/pr/dolphin-safe/>
- ORO Isfara. - [on-line] Available on - URL: <http://www.oro-isfara.com/fruit/news/view/id/2/language/en>
- Regulation (EC) No 66/2010 on the EU Ecolabel. - [on-line] Available on - URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:co0012>
- REI Bundesverband. - [on-line] Available on - URL: <http://www.ernaehrungsnetzwerk.de>
- RESET. - [on-line] Dostupné na internete - URL: <http://reset.org/act/fair-kaufen>
- Rusko, M., 2016: Bezpečnostné a iné špecifické značenie v oblasti dopravy, vozidiel, pohonných hmôt, technického stavu dopravných prostriedkov a príslušenstva. – In: Manažérstvo životného prostredia, zborník z konferencie, Žilina: Strix. ISBN 978-80-89753-09-3, s. 166-186
- Rusko, M., 2017: Environmentálne orientované značenie produktov. – In: Nástroje environmentálnej politiky, Recenzovaný zborník zo VII. medzinárodnej vedeckej konferencie, 5. máj 2017, Bratislava, Žilina: Strix et SSŽP, Edition ESE-35, ISBN 978-80-89753-18-5
- SLEEP GREEN. - [on-line] Available on - URL: <http://www.sleepgreenhotels.com/de/hotels/sleep-green-hotels/oesterreich/hotel-zur-post.html>
- SUPSKIN. - [on-line] Available on - URL.: <http://www.supskin.com/qualitaetsstandards>
- Umweltberatung. - [on-line] Available on - URL: <http://www.betriebe.umweltberatung.at/start.asp?ID=36877>

ADRESY AUTOROV

Assoc. prof. RNDr. Miroslav RUSKO, PhD.

Slovak University of Technology in Bratislava, Faculty of Materials Science and Technology, Trnava, Slovak Republic

e-mail: mirorusko@centrum.sk

Ing. Ján ILKO, EUR-ING

•Slovak University of Technology in Bratislava, Faculty of Materials Science and Technology, Trnava, Slovak Republic

• Flexim, GmbH, Olbendorf, Republik Österreich

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.